

ny lessu oraz poziomy gleb kopalnych z okresu zlodowacenia południowopolskiego (Sanian) do północnopolskiego (Vistulian).

Uwagi do planu ochrony. Wyrobisko przeznaczają się do ochrony w przyszłości, po zakończeniu eksploatacji glin. Wówczas zostanie ono w całości lub części zaprojektowane jako stanowisko dokumentujące profil zbadanych utworów. Miejsce to powinno być dostępne do badań.

Conclusion. The well known section of the Carpathian variety of loess. Sediments and fossil soils were dated by thermoluminescence and paleomagnetic methods at a few phases enclosing the period from the Sanian Glaciation to the Vistulian Glaciation.

VII. Projektowane zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

ZOFIA ALEXANDROWICZ

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy jest kategorią ochrony, która – tak jak stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej i użytek ekologiczny – po raz pierwszy została wprowadzona do ostatnio wydanej Ustawy o ochronie przyrody (1991 r.). Dotychczas tą formą ochrony objęto 12 obszarów (stan na koniec 1995 r.) wielkości od niespełna 2 ha do ponad 500 ha. Na tle otoczenia wyróżniają się one odmienną rzeźbą i pokryciem roślinnym, a często także występowaniem zabytków kultury materialnej. Obszary te stanowią enklawy pośród zamieszkałych i użytkowanych gospodarczo terenów. Są to miejsca często odwiedzane przez miejscową ludność, znane turystom i od dawna służące rekreacji, krajoznawstwu a także okazjonalnym zgromadzeniom. Łączą się one zwykle z tradycją lokalną, zdarzeniami historycznymi, legendami, zwyczajami, a niekiedy obrzędami religijnymi. Wiele spośród tego rodzaju obszarów, z racji swojego położenia i górowania nad otoczeniem, stanowi doskonałe punkty widokowe. Szeroki rozgląd na okolicę, a równocześnie utrudniony dostęp do nich decydowały o lokalizacji tu zamków obronnych, których ruiny stanowią dziś cenny materialny przekaz o historii dziejów ziem. W sumie elementy przyrodnicze i kulturowe składają się na interesującą wizualnie kompozycję krajobrazu, jaką powinny się charakteryzować obszary omawianej kategorii ochrony.

W Karpatach utworzono dotychczas 2 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe: „Grodzisko” – wyspa na Jeziorze Rożnowskim (4 ha) i „Solina” w Bieszczadach (60,15 ha). W Popradzkim Parku Krajobrazowym co najmniej 3 obszary mogą być w ten sposób wyróżnione jako swoiście związane z dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym (ryc. 4). Służą one rekreacji i turystyce, a w przyszłości odpowiednie zagospodarowanie tych obszarów stworzy również warunki dla ich wykorzystania w edukacji.

1. Wzgórze Zamkowe (Ryterskie) nad Rytrem (ryc. 4, 27)

Charakterystycznym akcentem krajobrazu okolicy Rytra jest stromo wyosobnione wzgórze (450 m n.p.m.) zwieńczone ruinami zamku, którego baszta jest z dala widoczna. Ze szczytu wzgórza wznoszącego się tuż ponad prawym brzegiem Popradu rozciąga się szeroki widok na malowniczą dolinę rzeki obramowanej wyniosłymi pasmami Radziejowej i Jaworzyny Krynickiej. W kierunku północno-wschodnim wzgórze zamkowe łączy się z grzbietem Makowicy (948 m n.p.m.). Obszar porasta las z udziałem głównie buka, a także jodły, sosny i modrzewia. Gdzieś tam strome stoki wzgórza urozmaicają wychodnie gruboławicowych piaskowców podjednostki krynickiej. W XIII wieku na szczycie wzniesienia został posadowiony zamek obronny, który w XV wieku rozbudowano. Był to jeden z wielu zamków strzegących szlaku karpackiego między Polską

a Węgami (Marszałek 1993). W połowie XVII wieku popadł on w ruinę. Przyrodniczą wartością zachowanych resztek murów jest żyjąca tu bogata malakofauna (Alexandrowicz S.W. 1995). Ruiny zamków karpackich, ze względu na ich wapienne środowisko, są refugiami dla populacji wielu gatunków ślimaków rzadko spotykanych w Karpatach.

Conclusion. Planned natural landscape area. The hill covered by the forest is a characteristic landscape element of the Poprad River valley. The ruins of the fortified castle built in 13th century occupy the forestless summit of the hill. The castle was enlarged in 15th century and devastated in the second half of 17th century. The calcareous environment of the ruins is the habitat of rich molluscan assemblage. The forestless summit of the hill is also a view-point over the Poprad River valley and the Radziejowa Range.

2. Góra Parkowa i Park Pułaskiego w Krynicy oraz góra Huzary (ryc. 4, 40)

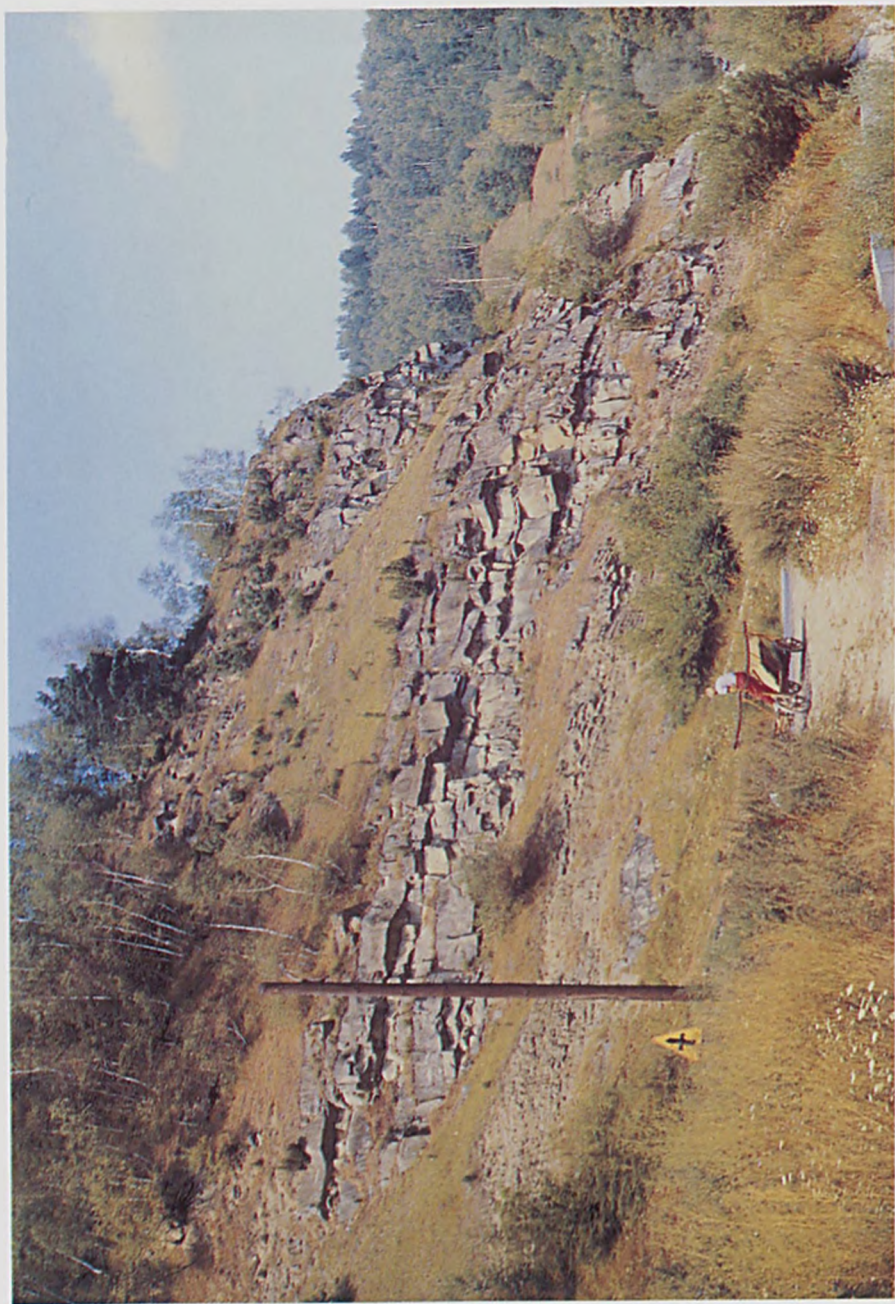
Ciąg wymienionych wzgórz o wysokościach kolejno 741 m npm. oraz 865 m npm. leżących w strefie podjednostki sądeckiej, stanowi naturalne zaplecze rekreacyjne uzdrowiska i dotychczas w tym celu obszar ten jest udostępniony licznymi ścieżkami spacerowymi, a także turystycznymi. Lasy spełniają tu nadrzędną funkcję zdrowotną i ochronną dla wód mineralnych (Węclawik 1991). Z punktu widzenia przyrody nieożywionej szczególnie interesującym obszarem jest Góra Parkowa, której stoki mają urozmaiconą rzeźbę osuwiskową (Alexandrowicz Z, Alexandrowicz S.W. 1992). Występujące tu formy zostały ukształtowane w różnowiekowych etapach ruchów masowych w holocenie, datowanych metodą radiowęglową i scharakteryzowanych pod względem warunków środowiska – analiza malakologiczną. Poszczególne elementy tej rzeźby są dostępne do obserwacji dzięki licznym ścieżkom spacerowym na terenie parku zdrojowego. Ścieżki te powinny być również wykorzystane do prezentacji niezwykle czytelnych tu przykładów form osuwiskowych. Propagacja w tym obszarze morfologii związanej z ruchami masowymi ma znaczenie szczególnie ze względu na wysoką częstotliwość zwiedzania parku. Z polany na szczycie Góry Parkowej roztacza się rozległy widok na pasma Beskidów.

Conclusion. Planned natural landscape area. The vast forest complex of Krynica resort fulfils a salubrious function; it is also a protective zone for mineral water springs. The Góra Parkowa hill being a park is frequently visited. This hill is a good example of exceptionally clear landslide relief where development stages are well dated. The forestless top is a good view-point.

3. Pasma wzgórz między Muszyną a Złockiem (ryc. 4)

Wyniosłe, lesiste pasmo jest ograniczone dolinami Muszynianki, Popradu i Szczawnika. W jego obrębie znajduje się wzgórze Baszta tuż ponad zbiegiem wymienionych dolin, a dalej ku północnemu-wschodowi – kulminacja Koziejówki (638 m npm.) i Wielkiego Łazka (699 m npm.). Przez zalesione, wąskie wierzchowyne wzgórz przebiega szlak turystyczny licznie uczęszczany przez kuracjuszy Muszyny i Złockiego. Stoki od strony Muszyny i Popradu są bardzo strome z urwistymi ścianami piaskowców (ogniwo piaskowca z Piwnicznej formacji magurskiej podjednostki krynickiej). Małe progi skalne występują również w szczytowych partiach wzgórz. Stoki nad Złockiem są strome i zniekształcone osuwiskami. Szczyt wzgórza Baszta był miejscem obronnego zamku założonego na początku XIII wieku i odbudowanego w XV wieku (Marszałek 1993). Popadł on w ruinę w XVIII wieku. Konserwowane resztki murów łącznie z basztą stanowią atrakcję turystyczną. Są one siedliskiem życia bogatego zespołu ślimaków (Alexandrowicz S.W. 1995).

Conclusion. Planned natural landscape area. The range of wooded hills in the midst of Muszyna and Złockie resorts, situated among three valleys, has diversified relief. Mass movement processes distinctly transformed steep slopes of the range and high sandstone walls are on these slopes. The ruins of the fortified castle built at the beginning of 13th century occupy the top of one of the hills. Contemporarily undergoing conservation works, these ruins are the habitat of the rich molluscan assemblage.

Ryc. 6. Odsłonięcie stratotypowe formacji magurskiej w Tylmanowej u ujścia Ochołtnicy do Dunajca (widok od południa) – projektowany pomnik przyrody.

Fig. 6. The outcrop of the Magura Formation stratotype in Tylmanowa at the mouth of the Ochołtnica creek to the Dunajec River, seen from the south – planned nature monument.

Fot. J. Urban

Ryc. 19. Rów grzbietowy na Gaworzynie. Widok z Zadnich Gór.

Fig. 19. Top-trench on the crest of Mount Gaworzyna. View from Mount Zadnie Góry.

Fot. W. Margielewski

Ryc. 23. Charakterystyczny kształt góry Kobylarka, uformowany ruchami masowymi. Widok z Hali Łabowskiej.
Fig. 23. Characteristic shape of Mount Kobylarka resulting from mass movements. View from Hala Łabowska.

Fot. W. Margielewski

Ryc. 25. Chroniony wodospad w potoku Wąpnik.
Fig. 25. A waterfall in the Wąpnik Stream valley – nature monument.

Fot. Z. Alexandrowicz

Ryc. 29. Skalka piaskowca krynickiego „Łomniczanka” w Łomnicy Zdroju.
Fig. 29. „Łomniczanka” – a sandstone tor (the Krynica Member) in Łomnica Zdrój.

Fot. Z. Alexandrowicz

Ryc. 30. Wodospad w potoku Łomniczanka.
Fig. 30. A waterfall in the Łomniczanka Stream valley.

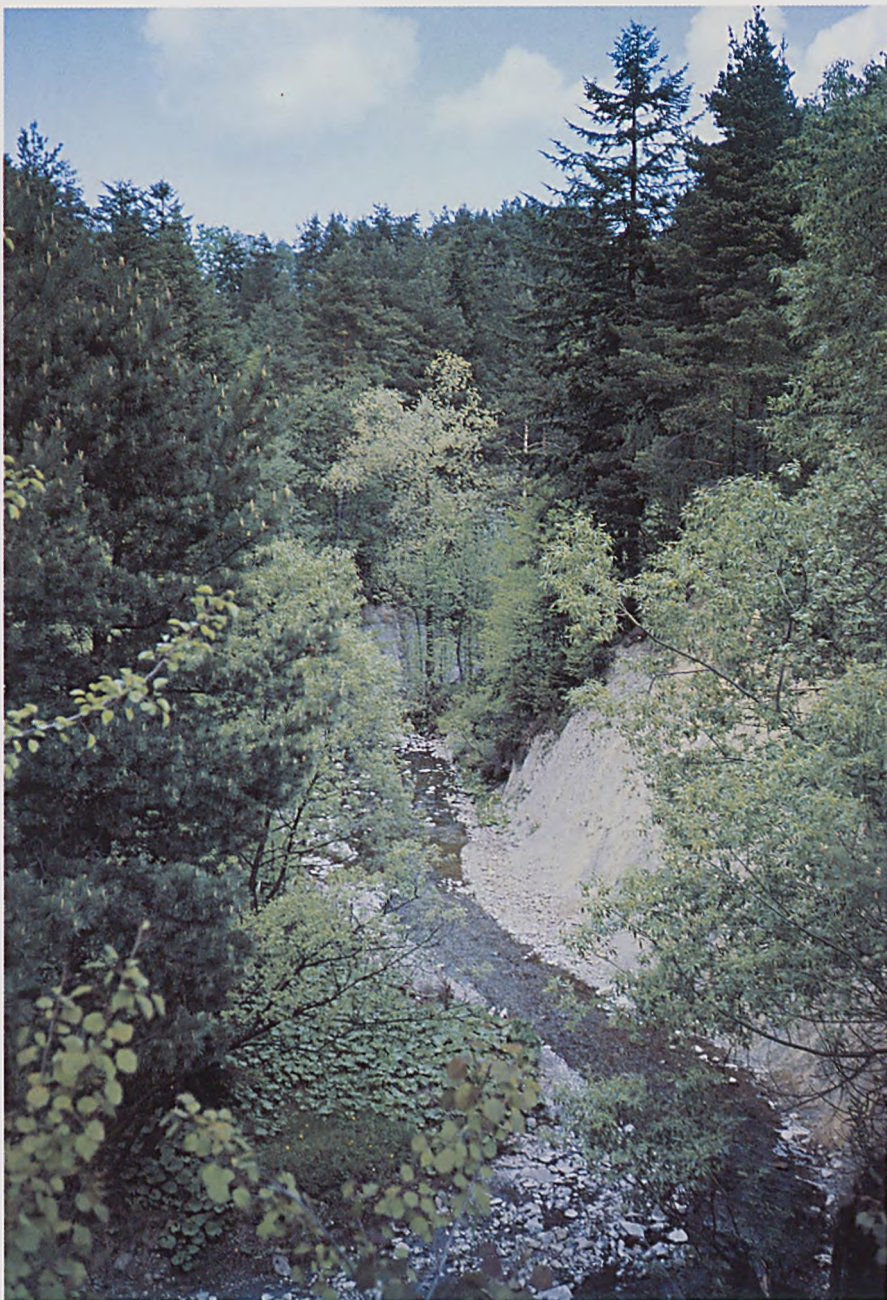
Fot. Z. Alexandrowicz

Ryc. 43. Odśłonięcie utworów formacji beloweskiej w dolinie Uhryńskiego Potoku. Stromo ustawione, cienkie lawice piaskowców przekładane mułowcami marglistymi.

Fig. 43. The outcrop of the Beloveza Formation in the Uhryński Stream valley. Steeply inclined, thin-bedded sandstones alternating with marly mudstones.

Fot. Z. Alexandrowicz

Ryc. 44. Głęboko wcięta dolina Uhryńskiego Potoku.
Fig. 44. The deeply cut valley of the Uhryński Stream.

Fot. Z. Alexandrowicz

Ryc. 46. Fragment koryta Kamienicy Nawojowskiej w Czaczowie z odsłonięciem margli łączkich.

Fig. 46. A fragment of the Kamienica Nawojowska River in Czaczów. The outcrop of Łącko marls in a channel.

Fot. Z. Alexandrowicz